

היום נלמד בעזרת ה':

קידושין דף יח

(בעמוד הקודם)

עובד כוכבים את הגר, וגר את הגר: גוי שנתגייר ומת - הבן שלו לא יורש אותו לא מדאורייתא ולא מדרבנן. וכן אב ובנו שהתגיירו ומת האב - הבן לא יורש אותו לא מדאורייתא ולא מדרבנן. וכפי שלמדנו במשנה: הלווה מעות מגר שהתגייר עם בנו, ומת הגר - לא יחזיר לבניו. ואם הוא החזיר להם אין החכמים נותנים לו על זה ברכה (אמנם הוא לא עשה 'מעשה פסול' בכך ששילם להם. רש"י והר"ן).

קושיא: והתניא רוח חכמים נוחה הימנו: בסוף מסכת שביעית כתוב את המקרה הזה של הלווה מגר שנתגיירו בניו עימו ומת, שאם הוא מחזיר להם רוח חכמים כן נוחה הימנו!

תירוץ: לא קשיא וכו': כאן מדובר שהבן נולד כגוי, ובזה אין רוח חכמים נוחה הימנו. אבל בשביעית מדובר שהבן היתה הורתו 'שלא בקדושה' כשאבא ואמא שלו היו גויים, אך לידתו היתה 'בקדושה' לאחר שהם התגיירו. בכזה מקרה הבן נחשב ליהודי. ואף שלגבי ההלוואה הוא אינו חייב להחזיר לבן, משום שהבן לא מתייחס אחר אביו כי הורתו היתה בעודו גוי, בכל אופן מכיון שסוף כל סוף הוא נולד כיהודי להורים יהודים (כי הגר נראה כ'אביו' גמור), יסברו הבריות שבן יהודי לא יורש את אביו היהודי (ולכן לא צריך להחזיר את ההלוואה לבן). ולכן רוח חכמים נוחה למחזיר לבן.

רב חייא בר אבין אמר רב יוחנן: מביא מקור אחר לדין שגוי יורש את אביו - מכך שעשוי הוריש לבניו את הר שעיר.

קושיא: ודלמא ישראל מומר שאני: עשיו היה 'ישראל מומר' כי הוא היה בנו של יצחק, ולכן הוא הוריש לבניו את הר שעיר. אך אין ראייה ממנו לגוי. (גם בניו של עשיו היו ישראלים מומרים, משום שעשיו גייר את נשותיו. וצריך לומר שצאצאיו

התחתנו רק בתוך המשפחה, כך שעד זמן הכניסה לארץ הם נשאר ישראלים מומרים - ע"פ הרש"ש).

ורב חייא בר אבין מאי טעמא לא אמר כרבא: מדוע הוא לא למד מהיכן שרבא למד את הדין שגוי יורש את אביו: מהפסוק **"וְהַשֵּׁב עִם קְנָהוּ"** ומדוייק 'ולא עם יורשי קונהו' - מוכח שיש לו יורשים.

משום כבודו דאברהם שאני: בני לוט ירשו את 'ער' רק בגלל כבודו של אברהם, ואין ראייה מכאן לסתם גוי.

*

תנו רבנן יש בעברי שאין בעבריה וכו': הגמרא מביאה את כל הברייתא, ואחר כך חוזרת ומבארת אותה (-'אמר מר' וכו').

ורמיניה (ממשנתנו): יתירה עליו אמה העבריה וכו': כלומר יש בה את מה שיש בעבד עברי ועוד דבר נוסף שהוא סימנים. ואילו בברייתא כתוב שהעברי יוצא בשנים וכו' ולא עבריה.

אמר רב ששת: הברייתא מדברת באופן שהאדון ייעד את האמה לאישה (דין 'יעוד' יבואר להלן), שאז היא לא יוצאת בשנים יוכל או סימנים. הגמרא מקשה: פשיטא שאינה יוצאה, והרי היא כנשואה הצריכה גט? ומתרת: שהיה מקום לחשוב שלא יתבטלו ממנה הלכות העבדים, ואם היא תרצה היא תוכל לצאת בשש יוכל או סימנים (ובנוסף יכולה לצאת בגט - אם ירצה האדון). קמ"ל שלא.

קושיא: אי הכי אמאי יוצאה בסימנים: אם מדובר שהאדון ייעדה, מדוע אומרת הברייתא 'ויש בעבריה שאין בעברי... שהרי עבריה יוצאה בסימנים' והרי היא לא יוצאת בסימנים לאחר ייעוד?

תירוץ: הכי קאמר: כוונת הברייתא כך: ואם לא ייעדה האדון היא יוצאת בסימנים (אבל עברי לא יוצא בהם).

*

הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא.

והתניא בגנבתו ולא בכפילו וכו': נאמר בגנב "אם בַּמְחִתָּרִת יִמְצָא הַגָּנֵב... שְׁלֵם יְשַׁלֵּם, אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַר בְּגִנְתּוֹ" ודורשים שהוא נמכר רק 'בגנבתו' ולא בכפילו -

כלומר אם יש לו כסף לשלם את הקרן בלבד, לא מוכרים אותו בשביל לשלם את הכפל (כי גנב חייב לשלם כפל תשלומים).

וכן דורשים: 'ולא בזממו' - אם אדם העיד על חברו שהוא גנב והתברר שהוא עד שקר, עליו לשלם לחבירו את הסכום של הגניבה שרצה להעליל עליו. ואם אין לו לשלם לא מוכרים אותו בשביל כך.

וכן דורשים: 'ונמכר בגנבתו' - רק פעם אחת הוא נמכר, אבל אם הגניבה גדולה יותר מהשווי שלו, כשהוא יוצא לחירות הוא לא נמכר פעם נוספת בשביל להשלים את החלק של הגניבה שלא שולם.

תירוץ: אמר רבא לא קשיא: אם הוא גנב פעם אחת - הוא לא נמכר פעמיים בשביל לכסות אותה. אבל אם הוא גנב פעמיים, והעמידו אותו בדין על שתי הגניבות, והמכירה שלו מכסה רק גניבה אחת - כשהוא משתחרר הוא נמכר שוב לכסות את הגניבה. משום ש'ונמכר בגניבתו' הולך על כל גניבה בפני עצמה.

קושיא: אמר ליה אביי: לשון 'בגניבתו' משמע הרבה גניבות, (וכמו שכתוב 'ובהמה רבה' שהכוונה להרבה בהמות, וכן 'הדגה אשר ביאור מתה' שהכוונה לדגים שביאור). ולכן אם הוא גנב פעמיים מאותו אדם ועמד בדין על שתיהן - על כך נאמר 'ונמכר בגניבתו' שהוא נמכר רק פעם אחת.

ולכן אומר אביי: באמת אם גנב מאדם אחד פעמיים שהוא עומד בדין אחד על שתיהן - הוא נמכר רק פעם אחת, ועל כך דברה הברייתא השניה. ואילו הברייתא הראשונה מדברת שהוא גנב משני בני אדם, שעל כל גניבה הוא עומד לדין בנפרד - ואז הוא נמכר פעמיים.

וכל זה בעבד עברי, אבל אמה אינה נמכרת פעמיים.

תנו רבנן גניבו אלף ושוה חמש מאות נמכר וְחַזְרָה וְאִינוּ חוֹזֵר וְנִמְכָר (כגירסת הגר"א) וכו': זו דעת תנא קמא שאם הוא שווה פחות מהגניבה הוא נמכר רק פעם אחת (וכפי שלמדנו מהברייתות הנ"ל), אבל אם הוא שווה יותר מהגניבה הוא לא נמכר כלל. ולדעת רבי אליעזר הוא נמכר רק אם הוא שווה בדיוק כמו הגניבה לא פחות ולא יותר.

אמר רבא: במחלוקת הזו ניצח רבי אליעזר את רבנן (= תנא קמא). כי הסיבה שלדעת רבנן אם הוא שווה יותר מהגניבה הוא לא נמכר - משום שנאמר "וְנִמְכָר

בְּגִנְבָתוֹ" ומהמילה 'וְנִמְכַר' דורשים דוקא כשהוא צריך להימכר לכל השש שנים בשביל לשלם את הגניבה, ולא כשהוא צריך להימכר רק לחצי מהשנים - משום שהגניבה פחות משוויו.

אבל אם כן יש לדרוש כך גם את המשך הפסוק 'בְּגִנְבָתוֹ' שהוא נמכר רק בשביל לכסות את כל הגניבה, ולא בשביל לשלם את חציה - והיינו כשהוא שווה פחות ממנה.

*

הגמרא ממשיכה לבאר את דברי הברייתא (שיש בעבריה מה שאין בעברי - 'ומפדין אותה בעל כרחו').

סבר רבא למימר: שהכוונה שפודים אותה בעל כרחו של האדון. **אמר לו אביי:** כמה מדובר? במקרה שאין לה כסף לשלם את הפדיון, שאז אנו כותבים שטר חוב לאדון על כסף הפדיון שהיא תשלם לו את החוב כשתשיג את הכסף. ומכריחים אותו לקבל את השטר ולשחרר אותה. אך קשה: **'אמאי וכו':** מדוע האדון חייב להסכים לכך? הרי הוא מחזיק 'מרגלית' ביד ואנו נותנים לו בתמורתה 'חרס'...?

אלא אמר אביי: הכוונה בעל כרחו של האב. דהיינו אם יש לאב כסף, מכריחים אותו לפדות אותה.

קושיא: אי הכי: אם כן גם בעבד עברי נכפה על בני המשפחה לפדות אותו? **תירוץ:** **הדר אזיל:** הדבר לא יועיל כי העבד יחזור וימכור את עצמו שוב פעם. **קושיא: הכי נמי:** אם כן גם האב אם נכריח אותו לפדות אותה, הוא יחזור וימכור אותה לאחר מכן. **תירוץ:** **הא קתני אינה נמכרת ונשנית:** הרי כתוב בברייתא שאמה אינה נמכרת פעמיים.

ומני? רשי שמעון היא: הברייתא הזו היא אליבא דרבי שמעון.

מוכר אדם את בתו לאישות ושונה: אם הוא קיבל קידושין בשביל ביתו הקטנה (הכסף של הקידושין הולך אליו) והיא עדיין לא התחתנה, ונתגרשה או נתאלמנה - הוא יכול לקבל שוב קידושין בשבילה (כל עוד היא לא בגרה).

לשפחות ושונה: מכר את ביתו הקטנה לאמה, והיא יצאה בשש או ביובל וכו' ועדיין היא קטנה - הוא יכול לחזור ולמכור אותה שוב לעבדות (חוץ ממקרה שיצאה בסמינים שאינו יכול למוכרה יותר).

לאישות אחר שפחות: מכר אותה לעבדות והיא יצאה בשש וכו' ועדיין לא בגרה - יכול לקבל בשבילה קידושין.

אבל לא לשפחות אחר אישות: אם קיבל בה קידושין ונתגרשה או נתאלמנה מהאירוסין - אינו יכול למוכרה לעבדות (כנלמד מפסוק להלן). זו דעת תנא קמא.

לדעת רבי שמעון לא רק שאי אפשר למכור אותה לשפחות אחר אישות, גם אי אפשר למכור אותה לשפחות אחר שפחות.

ובפלוגתא דהני תנאי: ת"ק ורבי שמעון חולקים במחלוקת רבי עקיבא ורבי אליעזר דלהלן:

דתניא בבגדו בה: נאמר "לעם נכרי לא ימשל למכרה **בבגדו** כה". לדעת רבי עקיבא דורשים את המילה 'בבגדו' מלשון 'בגד'. דהיינו לאחר שהאדון 'פירש טליתו עליה' בייעוד (כלשון הכתבו ברות 'ופרשת כנפך על אמתך'), אם היא נתגרשה, לא יחזור האב וימכור אותה לשפחות. כי אין שפחות אחר אישות. אבל אם הוא לא ייעד אותה והיא השתחררה, האב יכול לחזור ולמוכרה. כי יש שפחות אחר שפחות. וזהו כדעת תנא קמא.

לדעת רבי אליעזר דורשים את המילה 'בבגדו' מלשון 'בגידה'. דהיינו לאחר שהאב בגד בביתו ומכר אותה לשפחה, הוא לא יכול לחזור ולמכור אותה שוב לשפחה. כי אין שפחות אחר שפחות. אבל אם האדון ייעד אותה ונתגרשה, יכול האב לחזור ולמכור אותה לשפחה. כי לדעת רבי אליעזר יש שפחות אחר אישות.

רבי שמעון סובר גם כרבי עקיבא וגם כרבי אליעזר. דהיינו גם אין שפחות אחר אישות, וגם אין שפחות אחר שפחות.

במאי קמפליגי: לדעת רבי אליעזר "יש אם למסורת" כלומר אנו מתייחסים לאופן שבו המילה נכתבה בתורה ללא הניקוד - "בבגדו" (בניקוד קמץ תחת האות ב' השניה) מלשון 'בגידה'. לדעת רבי עקיבא "יש אם למקרא" כלומר אנו מתייחסים לאופן שבו המילה נקראת עם הניקוד - "בבגדו" (בניקוד חיריק) מלשון 'בגד'.

ולדעת רבי שמעון דורשים גם את המקרא וגם את המסורת, דהיינו גם לשון 'בגידה' וגם לשון 'בגד'.

*

בעי רבה בר אבנה, יעוד: אדון שאמר לאמתו העבריה 'הרי את יעודה לי בכסף מקנתך' (= כלומר שמיעד את האמה להיות לו לאשה), האם בכך היא נהיית נשואה לו ואינה צריכה להיכנס לחופה, או שהיא רק נהיית ארוסה לו וצריכה להיכנס לחופה כדי להיות נשואה לו.

נפקא מינה: 1. אם היא ארוסה ומתה לפני שנכנסה לחופה אינו יורשה ואם היא נשואה יורשה. 2. אם היא ארוסה והוא כהן, ומתה לפני שנכנסה לחופה אסור לו להיטמא לה ואם היא נשואה מותר. 3. אם היא ארוסה אינו יכול להפר את נדריה לבדו אלא יחד עם אביה, ואם היא נשואה מפר לה לבדו.

תא שמע: למדנו בברייתא - נאמר "בְּכִגְדוֹ כָּהֵן" ללמדנו שאם שהאדון יעד אותה לו לאשה וא"כ מת או גירשה, שוב אינו יכול אביה למוכרה לשפחה. ע"כ הברייתא. משמע שאמנם האב אינו יכול למוכרה אבל יכול ליעדה (= לקדש אותה) למישהו אחר, ואם יעוד עושה נישואין והרי כיון שנישאת כבר אין לאביה רשות בה ואינו יכול לקדשה, אלא מוכח שיעוד עושה אירוסין ולכן האב יכול לקדשה למישהו אחר!

דחיה: אמר רב נחמן בר יצחק: הברייתא עוסקת באב שקידש את בתו הקטנה ולא ביעוד, וכוונת הברייתא שכיון שאביה מסרה לקידושין למי שהתחייב לזון אותה ולכסותה בכגדים ובעונת תשמיש שוב אינו יכול אביה למוכרה לשפחה, לפי שאדם לא יכול למכור את בתו לשפחה לאחר שמסרה לאישות.

ת"ש, אין מוכרה לקרובים: האב לא יכול למכור את בתו לשפחה לקרובים שאסור להם לשאת אותה לאשה, לפי שמותר לו למוכרה רק לאדון שיכול ליעדה. **משום רבי אליעזר אלעזר אמרו** שיכול למוכרה לקרובים לפי שהיעוד לא מעכב. **ושוין** (= ת"ק ורבי אלעזר מודים) שהאב יכול למוכרה לשפחה כשהיא אלמנה לכהן גדול למרות שכהן גדול אסור באלמנה, לפי שגם אם הכהן גדול ישא אותה (באיסור) הרי הקידושין תופסים בה (= קידושין תופסים בחייבי לאוין), ולכן גם לדעת ת"ק יכול למוכרה לו. ע"כ הברייתא.

האי אלמנה היכי דמי? איך יתכן שהאב יכול למכור את בתו כשהיא אלמנה? אם מדובר שהיא קידשה את עצמה ללא דעת אביה ואח"כ התאלמנה מבעלה, זה לא

יתכן, שהרי אין במעשה קטנה כלום ונמצא שמעולם לא הייתה נשואה וממילא היא אינה אלמנה. ואם מדובר שאביה קידש אותה ואח"כ התאלמנה, גם זה לא יתכן, מפני שהאב כבר לא יכול למוכרה שהרי אין אדם יכול למכור את בתו לשפחה לאחר אישות.

ואמר רב עמרם א"ר יצחק: הברייתא עוסקת במקרה שהיא התאלמנה לאחר קידושי יעוד (= שהאב מכרה והאדון ייעד אותה ואח"כ התאלמנה), ובמקרה כזה האב יכול למוכרה לאדון אחר ואין זה מכירה לשפחות לאחר אישות לפי דעת רבי יוסי ברבי יהודה שאמר לקמן שהמעוות הראשונות של כסף מקנתה לא ניתנו לקידושין, כלומר שכשהאדון מייעד אותה אינו מייעדה בכסף שאביה נתן לו כשמכרה לו, אלא הוא מייעד אותה בעבדות שיש לו עליה, וממילא אין זה קידושין שנעשו ע"י האב ולכן לאחר שהתאלמנה אביה יכול למוכרה שוב ואין זה מכירה לשפחות לאחר אישות.

ואי אמרת נישואין עושה: ואם תאמר שיעוד עושה נישואין לא מובן איך אביה יכול למוכרה שוב לאחר שהתאלמנה, והרי אין לאביה רשות בה לאחר שנישאת. אלא מוכח שיעוד עושה אירוסין!

דחייה: **ואלא מאי, אירוסין עושה וכו'!** גם אם תאמר שיעוד עושה אירוסין הברייתא לא מובנת, שהרי הברייתא אמרה 'ושוין (= ת"ק ורבי אלעזר מודים) שמוכרה...'. והרי אין אדם מוכר את בתו לשפחות לאחר אישות, וזה כולל גם לאחר אירוסין.

אלא מאי אית לך למימר: ואם תרצה לומר שיש הבדל בין אם היא התארסה ע"י אביה שאז אומרים 'אין שפחות לאחר אישות' ואביה אינו יכול למוכרה לאחר שהתאלמנה לבין אם האדון יעד אותה וזה עשה אירוסין שאז אביה יכול למוכרה, א"כ אפילו אם נאמר שיעוד עושה נישואין נחלק בין אם התקדשה ע"י אביה שאז יצאה מרשותו ואינו יכול למוכרה לבין אם האדון יעד אותה וזה עשה נישואין שאז לא יצאה מרשותו של אביה והוא יכול למוכרה. נמצא שאי אפשר להוכיח מכאן האם יעוד עושה נישואין או אירוסין.

תירוץ על הדחייה: **האי מאי:** אי אפשר להשוות אירוסין ונישואין זה לזה, לפי שיתכן שיש הבדל בין אם התארסה ע"י אביה שאז אינו יכול למוכרה לבין אם האדון יעד אותה וזה עשה אירוסין שאז אביה יכול למוכרה, אבל בנישואין אי אפשר לחלק,

לפי שברגע שנישאת (ולא משנה באיזה אופן) היא כבר יצאה מרשות אביה ואינו יכול למוכרה.

נמצא שאפשר להעמיד את הבריייתא במקרה שהאדון ייעד אותה וכשיטת ר' יוסי ברכי יהודה הסובר שהמעות הראשונות של כסף מקנתה לא ניתנו לקידושין, וממילא אין זה קידושין שנעשו ע"י האב ולכן לאחר שהתאלמנה אביה יכול למוכרה שוב ואין זה מכירה לשפחות לאחר אישות, וא"כ מוכח שייעוד עושה אירוסין, לפי שאם ייעוד עושה נישואין הרי כבר יצאה מרשות אביה ואינו יכול למוכרה.

שאלה: **ולרב נחמן בר יצחק** שאמר שאפילו לדעת רבי יוסי ברכי יהודה המעות הראשונות כן ניתנו לקידושין ונמצא שהאב מסר את בתו לקידושין לאדון, א"כ איך יתכן שהאב מוכר את בתו לאחר שהתאלמנה, והרי היא כבר יצאה מרשותו לאחר הקידושין?

תשובה: **מוקים לה:** הוא יעמיד את הבריייתא כשיטת רבי אליעזר שאמר שהאב לא יכול למכור את בתו לשפחות אחר שפחות אבל לשפחות אחר אישות הוא כן יכול למוכרה.